SÖZLÜK

A

ahiret: İnsanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Allah'a hesap vereceği yer, öbür dünya.

ârız: Sonradan olma, sonradan ortaya çıkma, geçici olan.

âsâr: Eserler, izler, önceki devirlerden kalanlar. Asırlar, yüzyıllar.

ashap: Bk. Sahabe.

Asım Kıraatı: Kûfe'de kıraat imamı olarak meşhur olan İmam Asım'ın okuyuş tarzı. Asım kıraati, özellikle talebesi Hafs'ın rivayeti senedinin sağlamlığı, okunuşunun kolay olması gibi nedenlerle Kûfe sınırlarını aşarak Müslümanlarının çoğunun tercih ettiği bir okuyuş tarzı olmuştur.

arz: Sunma, ortaya koyma, bir nesneyi gösterme, arz etme. Hz. Peygamber'in her sene ramazan ayında, o ramazan ayına kadar gelen bütün sure ve ayetleri Cebrail'e, Cebrail'in de kendisine okuması.

aşır: Kur'an-ı Kerim'de genellikle on ayetten oluşan bölüm. Bir dinî merasim sırasında veya cemaatle namaz kılınıp dua edildikten sonra okunan bölüm.

ayet: Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri.

B

bağışlama: Bağışlamak işi, mağfiret, gufran.

belagat: İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği. Sözü herkesin kolay kolay söyleyemeyeceği şekilde söyleme.

besmele: "Yarattığı bütün varlıklara bol bol nimet veren, yardım eden ve bağışlayan Allah'ın adı ile" anlamına gelen ve her hayırlı işe başlarken söylenilmesi sünnet olan "Bismillahirrahmanirrahîm"'in kısaltılmış şekli. Tevbe Suresi hariç Kur'an-ı Kerim'deki bütün surelerin başında besmele bulunur. Kur'an-ı Kerim okumaya başlayan kimsenin besmeleyi söylemesi gerekir. Ayrıca her hayırlı işe besmeleyle başlamak sünnettir. Bununla birlikte zikir maksadıyla besmele kendi başına da söylenebilir.

buhran: Ruhi sıkıntı, bir işin, bir olayın geldiği karışık safha, içinden çıkılması zor durum.

C-Ç

Cebrail (a.s.): Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen, dört büyük melekten biri.

cehennem: İnkarcıların ve günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer.

celî: Açık, parlak.

cennet: Mümin olan ve iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer.

cezim: Harekesiz (sakin) harfi gösteren işaret.

cüz: Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri, Kur'an'ın her yirmi sayfalık bölümü.

E-F

edâ: Yerine getirme, bir hakkı hak sahibine ödeme, verme. Kur'an-ı Kerim'i tecvit kurallarına uygun olarak okuma.

ehl-i kitap: Kitap ehli. İslam literatüründe Yahudi ve Hristiyanlar.

Esmâ-i Hüsna: Allah'ın en güzel, en şerefli isimleri.

farz: İslam dininde, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet.

fecir: Güneşin doğmasından önceki vakit, tan yerinin ağarması. Gece ile gündüzü birbi-

rinden ayıran ve sabah namazının vaktinin girdiğini gösteren aydınlık.

fem-i muhsin: Kur'an'ı doğru ve güzel okuyan mâhir (usta) okuyucu.

fonetik: Ses bilgisi, sese dayanan, sesle ilgili.

G

gaflet: Dalgınlık, dikkatsizlik, boş bulunma, aymazlık, dalgı, ihtiyatsızlık.

gazaba uğramak: Bir kimsenin öfkesine maruzkalmak.

gunne: Genizden gelen ses.

H

hadr: Kur'an'ı tecvit kurallarına uyarak hızlı okumak.

hafız: Kur'an'ı bütünüyle ezbere bilen kimse.

hafî: Gizli, saklı.

Hâlik: Yaratıcı.

hat: Çizgi, sınır çizgisi, güzel yazı.

hatim: Kur'an'ın tamamını okuma.

hayır: İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım. İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

hesap günü: Kıyamet.

hidâyet: Doğru yol, hak yol, İslam'ın yolu.

hurafe: Dine sonradan girmiş yanlış, batıl inanç.

hüsran: Beklenilen şeyin elde edilememesi yüzünden duyulan acı.

I-İ

ıslah: Düzeltme, iyileştirme.

ibadet: Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. Allah'ın insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar. İnsanın yaratılış amacına uygun olarak, Hz. Peygamber'in uygulamalarını esas alıp niyet ederek yapmış olduğu Allah'a yaklaşma şekilleri; davranışlar.

ibtida: Başlamak, bir işe girişmek.

idgam: Bir harfi diğer diğerine katarak okumak.

ifa: Bir işi yapma, yerine getirme.

ihfa: Gizlemek.

iklab: Çevirmek, dönüştürmek.

imâle: Eğmek, bükmek, meylettirmek. Tecvitte, üstün harekeyi esreye veya elif harfini ya harfine meylederek söylemek.

İmar: inşa etme, bayındırlık.

inanç: Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, inanma.

insicam: Düzgünlük, tutarlık, bağdaşım.

irade: İsteme, dileme.

isnad: Bir şeyi aslına, doğuş yerine dayandırmak, kesintisizlik hâli.

işmam: Ötre harekeye işaret etmek için dudakları öne doğru büzerek toplamak.

K

kasr: Harfleri uzatmadan kısa okumak.

kıraat ilmi: Kur'an kelimelerinin farklı okunuşlarını inceleyen bilim dalı.

kıraat: Okuma. Kur'an'ı belli kural ve işaretlere göre okuma.

kıssa: Kendisinden ders alınması gereken olay, hikâye.

kıyamet: Dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.

kurra: Kur'an-ı Kerim'i sahih rivayetlere göre okuyan uzman okuyucu.

L

lâzım: Lüzumlu olan, gerekli, gereken.

Lâzımî: Kalıcı, devamlı olan.

lîn: Yumuşak olmak.

M

mabet: Tapınak. Özel bir konuda sevgi ve saygı ile bağlanmanın ortaya konulduğu yer.

mahfaza: İçinde değerli eşyaların saklandığı kutu, kılıf.

mahreç: Çıkış yeri, çıkak. Harflerin çıktığı bölge.

mahzen: Yeraltı, bodrum.

materyal: Gereç. Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge.

mazhar olmak: İyi bir şeye ermek, ulaşmak.

meknun: Gizli, saklı.

muhkem: Sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

mukabele: Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi.

mushaf: Kur'an-ı Kerim'in iki kapak arasına alınmış hâline verilen ad.

muttasıl: Bitişik, ayrı olmayan.

münezzeh: Temiz, arı.

N

nâmahrem: Yabancı.

nâmütenahi: Sonsuz, ucu bucağı olmayan.

nefer: Tek adam, kişi, şahıs.

noksan: Azlık, tam olmayış, eksiklik.

O-Ö

öğüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

Rahîm: "Ahiret hayatında sadece mü'minlere ihsan ve ikram eden" anlamında Allah'ın esmâ-ı hüsnasından biri. "Rahîm" Allah'ın özel isimlerindendir. Allah'tan başka hiçbir varlığa isim olarak verilmez.

Rahman: "Dünyada, bütün canlılara şefkat gösteren, mümin kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan." anlamında Allah'ın esmâ-ı hüsnasından biri. "Rahman" Allah'ın özel simlerindendir. Allah'tan başka hiçbir varlığa isim olarak verilmez.

ravi: Rivayet eden, işittiği haberleri ve sözleri başkalarına aktaran, hadisle ilgili haberleri anlatan.

S-Ş

sefa: Üzüntü ve kederden uzak olmak, gönül rahatlığı.

sahabe: Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse. Sahabi kelimesinin çoğulu olan sahabe, "ashap" kelimesi ile eş anlamlıdır.

salat-ı ümmiye: Hz. Peygambere ve onun soyundan gelenlere saygı bildirmek için okunan dua.

salavat: Hz. Muhammed (s.a.v.)'e saygı bildirmek için okunan dua.

sebat: Sözde durma, ahde vefa etme.

sekte: Susmak, konuşmayı ve okumayı kesmek.

semâ': Bir öğrencinin hocasından dinleyerek öğrenme şekli.

sevap: Hayırlı bir davranış karşısında Allah tarafından verilecek ödül.

sinsi: Gizli, kurnazca, alttan alta iş gören.

sure: Kur'an'ın yüz on dört bölümünden her biri.

şedde: Arap alfabesinde, bir harfin iki kez okunmasını sağlayan işaret.

şefaat: Araya girme, aracı, ricacı olma.

şehadet: Tanıklık, şahitlik, bir şeyin doğruluğuna inanma. Kendisinden tanıklık istenen

kişinin görmüş olduğu bir olayı Allah'ın huzurunda bulunuyor gibi bir duyguyla dosdoğru haber vermesi, şahitlik yapması. Gözle görülür şeyler, varlıklar, dünya. "Allah'tan başka tanrı olmadığına ve Hz. Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna inanırım." anlamına gelen "Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resulühü" cümlesini gönülden, inanarak, anlamını bilerek söyleme.

şer: Kötülük, fenalık.

şeytan: Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis.

T

tabii: Doğal.

talim: Öğretim, alıştırma. Kur'an öğretiminde harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun olarak telaffuz etme, tecvit kurallarını öğretme.

tashih-İ hurûf: Harflerin düzeltilmesi. Kur'an öğretiminde harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun olarak telaffuz etme çalışması.

tedvir: Çevirme, döndürme. Kur'an'ı tecvit kurallarına uyarak orta hızda bir okuyuş ile okuma.

tedebbür: Bir iş ve olayın sonucunu ve gidişatını önceden kestirme.

tefekkür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma.

telaffuz: Söyleme, seslendirme, okuma.

teorik: Kuramsal.

tertil: Bir metni tane tane, acele etmeden okuma. Kur'an-ı Kerim'i tecvit kurallarına uygun bir biçimde okuma.

tesbih: "Sübhanallah" sözünü söyleme. Allah'ı her türlü eksik ve yanlış anlayıştan uzak tutmak, kutsamak.

tevatür: Bir haberin ağızdan ağıza yayılması, yaygın olan. Yalan söylemesi mümkün olmayan bir topluluk tarafından rivayet edilen.

tevhid: Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. Allah'ı zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah için yapma.

tezhip: Altın ile süsleme anlamına gelen tezhip, ferman, berat ve Kur an ayetleri gibi değerli evrak ve levhaları süsleme ve yaldızlama sanatı.

tilavet: Kur'an'ı güzel ve sesli olarak usulünce okuma.

U-Ü-V-Z

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde biraraya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

vahiy katipleri: Kur'an'ın indiği dönemde Hz. Peygamberin emriyle ayetleri yazan sahabiler.

vahiy: Gizli konuşmak, fısıldamak, seslenmek, ilham etmek, işaret etmek. Allah'ın buyruk, yasak ve öğütlerini insanlara ulaştırmak üzere peygamberlerine özel bir yolla iletmesidir.

vakf: Durmak, durdurmak.

vasıl: Birleştirmek, yan yana getirmek, ulaştırmak, bağlamak.

vasiyet: Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

vecd: Şiddetli dinî duygu ve heyecan hâli, coşma.

vesvese: Kuruntu. Yanlış ve yersiz düşünce, evham.